

DEEL II : METHODE

2.1. Subjecten

Onze proefpersonen zijn allemaal slachtoffers van stalking. Ze zijn lid van de Stichting Anti Stalking (SAS) en werden willekeurig geselecteerd door de medewerkers van de SAS. De totale steekproef bestaat uit 67 personen waaronder 17 mannen (25.4 %) en 50 vrouwen (74.6 %). De leeftijd van de respondenten varieert van 28 tot 78 jaar met een gemiddelde van 44 jaar (standaarddeviatie 11.51). Bij 60 % van de proefpersonen is de stalker nog steeds actief. 47.8% van de stalkingslachtoffers woont in de stad en 52.2 % komt van het platteland. Van de 67 personen heeft 34.3 % een opleiding genoten aan de hogeschool; 16.4 % heeft een diploma van het hoger secundair technisch onderwijs; 9 % heeft een diploma van het hoger algemeen secundair onderwijs; 7.5 % heeft een diploma van het lager secundair technisch onderwijs; 7.5% heeft een diploma van het hoger secundair beroeps onderwijs; 7.5 % heeft een diploma van het lager secundair beroeps onderwijs; 6 % heeft algemeen lager secundair onderwijs gevolgd; 6 % genoot een universitaire opleiding; 4.5 % van onze proefpersonen heeft alleen basis-onderwijs gevolgd en 1.5 % heeft hoger onderwijs en een universitaire opleiding gevolgd. Wat de burgerlijke stand van de proefpersonen betreft, blijkt 46.4 % een vaste relatie te hebben, gehuwd of samenwonend te zijn; 20.9 % is gescheiden en alleenstaand; 22.4 % is ongehuwd, alleenwonend of woont bij de ouders en 10.4 % heeft een LAT-relatie of een losse relatie.

2.2. Procedure

Om onze proefpersonen te rekruteren hebben we in de eerste plaats telefonisch contact opgenomen met de Stichting Anti Stalking te Genk. Het doel van het onderzoek werd uiteengezet en onder meer herapeute, Mevr. E. Ogez en Mevr. K. Raes waren onmiddellijk geïnteresseerd om mee te werken. De SAS heeft in totaal 200 leden geselecteerd die geconfronteerd zijn met een stalker. Vervolgens werd naar elk van deze proefpersonen een bundel opgestuurd die onder meer een brief bevatte, waarin het doel van het onderzoek werd omschreven, een gefrankeerde omslag en 10 vragenlijsten. De anonimiteit van de proefpersonen werd gegarandeerd en er werd gevraagd om de ingevulde vragenlijsten naar de SAS terug te sturen. We hebben de proefpersonen beloofd om hun op de hoogte te brengen van de resultaten van het onderzoek. De resultaten van het onderzoek zullen later aan de medewerkers van de stichting meegedeeld worden.

Een schriftelijke vragenlijst werd verkozen boven een interview omdat men op deze manier snel over heel wat gegevens kan beschikken. Aangezien uit de literatuur blijkt dat sommige stalkingslachtoffers voorzichtiger zijn geworden omtrent de interpretaties van de bedoelingen van anderen (Pathé & Mullen, 1997), leek het ons beter om een schriftelijke vragenlijst te hanteren. Deze konden ze thuis invullen zodat de onderzoeker niet direct in contact kwam met de proefpersonen.

In totaal hebben 74 mensen gereageerd. 7 proefpersonen werden niet opgenomen in de verwerking aangezien verschillende vragenlijsten onvolledig waren ingevuld. Op die manier kwamen we aan 67 proefpersonen.

2.3. Metingen

De gegevens werden verwerkt met SPSS voor Windows versie 7.0. De frequenties van de verschillende items en schalen werden nagegaan en waar nodig werden de items gehercodeerd. Om de hypothesen te kunnen toetsen, was het nodig om verschillende nieuwe variabelen te maken. Deze variabelen drukken de totaalscores uit van de verschillende schalen en subschalen in de vragenlijsten (in totaal 66 nieuwe variabelen). Van elke totaalschaal en subschaal werd de interne consistentie gemeten. Voor een volledig overzicht verwijs ik naar bijlage I.

2.4. Meetinstrumenten

De gezondheid en het welbevinden van deze mensen werd gedefinieerd in termen van symptoomgedrag. We beschouwen dit symptoomgedrag als onze afhankelijke variabele. Hieronder verstaan we enerzijds de psychofysiologische klachten na een ingrijpende gebeurtenis (de stalkingervaring) en anderzijds de mate waarin iemand al dan niet met een trauma wordt geconfronteerd als gevolg van de stalking.

Om deze afhankelijke variabele te kunnen operationaliseren werden twee vragenlijsten gebruikt met name de Symptom Checklist (SCL-90; Derogatis, Lipman, & Covi, 1973) en de Impact of Event Scale (IES; Horowitz, Wilner, & Alvarez, 1979).

Symptom Checklist – 90 (SCL-90)

De Symptom Checklist (SCL-90, Derogatis, Lipman, & Covi, 1973) bestaat uit 90 omschrijvingen van lichamelijke of psychische klachten, waarvan de onderzochte moet aangeven in welke mate hij/zij daar de afgelopen week (met de dag van onderzoek erbij) last van heeft gehad. De SCL-90 omvat 8 dimensies die naast de algemene maat voor psychisch functioneren ook informeert naar specifieke, klinisch relevante gebieden. De subschalen zijn Agorafobie, Angst, Depressie, Somatische klachten, Insufficiëntie van denken en handelen, Wantrouwen en interpersoonlijk sensitiviteit, Hostiliteit, Slaapproblemen, de niet-geschaalde items en de totaalscore Psychoneuroticisme (Arrindell, Etterna, 1986).

De 'agorafobieschaal' meet de mate van angst in openbare ruimten en aangelegenheden, waarbij de persoon bang is om niet op een vertrouwde andere te kunnen terugvallen. De persoon kan ook angstig worden om de controle over de situatie te verliezen (Arrindell & Etterna, 1986).

De 'angst-dimensie' meet een verhoogde vegetatieve arousal en algemene symptomen zoals zenuwachtigheid of gespannenheid, alsook meer specifieke symptomen zoals paniekaanvallen en rusteloosheid. Deze dimensie geeft een aanduiding van gegeneraliseerde angst (Arrindell & Etterna, 1986).

De 'depressieschaal' omvat vooral symptomen betreffende de neerslachtige stemming, het onvermogen om te genieten, een verlaagde zelfwaardering, gedachten van schuld, hopeloosheid, dood en zelfmoord. Andere lichamelijke aspecten worden hierin ook opgenomen zoals verlies van eetlust, gebrek aan energie en vermindering van seksuele interesses.

De subschaal 'Somatische klachten' weerspiegelt een algemeen gevoeld lichamenlijk functioneren.

De subschaal 'Insufficiëntie van denken en handelen' betreft gedachten, impulsen en problemen bij het uitvoeren van gedragingen die als dwingend worden ervaren (obsessief-compulsief gedrag). Vooral problemen met het cognitief functioneren staan centraal.

De schaal 'wantrouwen en interpersoonlijke sensitiviteit' verzamelt in het algemeen symptomen die een grondtoon van onvrede met het zelf in relatie met andere mensen bevatten. Deze onvrede kan ofwel naar buiten geprojecteerd worden, waarbij een paranoïd-vijandige houding ten opzichte van anderen op de voorgrond staat. Aan de andere kant kan deze onvrede ook ervaren worden als een gevoel van persoonlijke inadequatie en inefficiëntie in het contact met anderen. Extrapunitiviteit en groothedsideeën staan naast sociale onzekerheid en angst.

De subschaal 'hostiliteit' geeft kenmerkende gedachten, gevoelens of gedragingen rond woede.

De subschaal 'Slaapproblemen' is een aparte aanvulling bij klachten waarbij aan slaapproblemen een aparte betekenis wordt toegekend.

De schalen worden afzonderlijk gequoteerd op een 7 puntsnormenschaal.

De totaalscore 'Psychoneuroticiteit' geeft een algemeen niveau van psychisch en lichamenlijk dysfunctioneren. Deze score is de som van de testcores op subschalen enerzijds en de niet-geschaalde items anderzijds. We hebben hierbij onderscheid gemaakt tussen de totaal- en subscores 'psychoneuroticisme vóór de periode van de stalking' (pre) en 'psychoneuroticisme na het meemaken van een stalkingervaring' (nu), waarbij de stalker nog steeds actief kan zijn, maar niet noodzakelijk. Wat de betrouwbaarheid betreft, zien we dat de Cronbach's alpha-coëfficiënten variëren tussen .53 en .91, waarvan slechts 2 factoren onder .60 scoren. Daaruit kan men afleiden dat de totaal-en subscores vrij betrouwbaar zijn.

De SCL-90 wordt door de COTAN (Commissie Test Aangelegenheden Nederland, 1992) beoordeeld als 'goed' betreffende de uitgangspunten bij de testconstructie, uitvoering van handleiding en testmateriaal, betrouwbaarheid en validiteit. De normen voor de normale en psychiatrische populatie blijken 'voldoende' te zijn. Deze test heeft als voordeel dat de afname slechts 20 minuten duurt.

Impact of Event Scale (IES)

Deze test poogt te achterhalen of er een herbeleving, al dan niet ontkenning, is van ingrijpende gebeurtenissen. De IES bestaat uit de intrusie- en vermijdingsschaal. Deze laatste omhelst het

vermijndend denken en gedrag, alsook psychische verdoving (fysieke en psychische gevoelloosheid). De intrusieschaal wordt gekarakteriseerd door kwellende gedachten en gevoelens en nachtmerries.

De IES intrusie- (intrusion) enerzijds en de IES vermijdingsschaal (avoidance) anderzijds zijn de som van respectievelijk 7 en 8 items, die samen resulteren in de IES totaalscore (Zillberg, Weis, & Horowitz, 1982).

Volgens de Australische gegevens worden IES-scores groter dan 19, beschouwd als significant voor posttraumatische stress, en wijzen scores groter dan 29 op extreme posttraumatische stress (Creamer, Burgess, & Pattison, 1992). Horowitz'criteria (1982) daarentegen wijzen op een laag (≤ 9), medium (> 9) en hoge (≥ 19) noodlijdendheid.

De interne consistentie van de totaalscore IES voor onze steekproef heeft een Cronbach alpha van .78 en de betrouwbaarheid van de subscafen intrusie en vermijding, bedragen respectievelijk .81 en .60, waaruit blijkt dat deze schalen voldoende betrouwbaar zijn.

De 'COTAN - beoordeling' (1992) was 'goed' wat de uitgangspunten bij de testconstructie betreft. De uitvoering van handleiding en testmateriaal, de normen, alsook de betrouwbaarheid en validiteit kregen een onvoldoende. Het voordeel van de test is dat de afname slechts 5 minuten in beslag neemt.

De vier andere factoren met name de omgeving waarin een persoon leeft (levensstressoren en sociaal netwerk), de persoonlijke factoren (demografische en persoonlijke factoren), levenscrisissen en transities (event-related factors), de cognitieve appraisal en de copingsstijl beschouwen we als onze onafhankelijke variabelen. Ze worden gemeten aan de hand van vragenlijsten die specifiek zijn voor elke factor:

De omgeving waarin iemand leeft, wordt nagegaan aan de hand van een zelf samengestelde vragenlijst die het cumulatieve effect van stressvolle gebeurtenissen nagaat. Holmes en Rahe (1967) beschouwen verschillende omstandigheden als stressvol. Wij hebben twaalf situaties, die als meest stressvol worden ervaren, geselecteerd met name werkloosheid, ruzie met een persoon uit de omgeving, breuk met een partner, problemen met de kinderen, dood van een persoon uit de omgeving, verhuis, verandering van werk, ernstige ziekte, pensioen, geldzorgen, nieuwe partner en geboorte van een kind. We hebben hier opnieuw onderscheid gemaakt tussen levensstressoren vóór de periode van de stalking (pre) en levensstressoren die voorkomen in het hier en nu (nu). De Cronbach alpha van deze totaalschalen bedragen .72 en .60, wat wijst op een voldoende betrouwbaarheid.

Er wordt ook nagegaan of het slachtoffer al dan niet sociale steun krijgt van een partner, van vrienden, ouders, collega's, burens, anderen en of er professionele hulpverlening ter beschikking staat voor de betrokkene. De vragenlijst gaat de mate van sociale steun na voor drie verschillende perioden; de periode vóór de stalking begon (pre), de eerste drie maanden van de stalking en de huidige periode (nu). Wat de betrouwbaarheid van deze totaalscores betreft, zien we dat ze minder dan .60 scoren. We hebben dan voor elk van deze totaalschalen het minst

verklarende item weggelaten met name sociale steun van partner, zodat de Cronbach's alpha's voor deze 3 schalen respectievelijk .57, .56 en .55 bedragen.

Onder **persoonlijke factoren** behoren persoonlijke karaktertrekken en demografische variabelen. In de vragenlijst die de demografische gegevens van de betrokkenen nagaat, komen geslacht, leeftijd, woonplaats, opleiding, beroep, burgerlijke stand, aantal kinderen, aantal stiefkinderen en oorspronkelijke nationaliteit aan bod.

Persoonlijke karaktertrekken worden nagegaan met de Five Factor Inventory (NEO-FFI; Costa & McCrae, 1989) die de individuele persoonlijkheid nagaat in termen van de "big five" persoonlijkheidsdimensies. Deze vragenlijst is een verkorte versie van de NEO-PI-R en gaat vijf domeinschalen na met name Neuroticisme, Extraversie, Altruïsme, Openheid en Consciëntieusheid. De NEO-FFI omvat 60 items (12 per domein). We hebben deze karaktertrekken telkens voor de eerder vermelde drie verschillende perioden nagegaan.

Neuroticisme (N)

Dit eerste domein van persoonlijkheidstrekken contrasteert emotionele stabiliteit met emotionele labiliteit. Personen die hoog scoren op dit domein zijn sterk geneigd angst, woede, frustratie, somberheid, schaamte en schuld te ervaren. Dit domein omvat meer dan een geneigdheid tot onwelbevinden. Personen die hoog scoren, vertonen ook een neiging tot irreële ideeën, tonen een geringere beheersing van hun opwallingen en driften, en zijn minder goed in staat om met tegenslag, frustratie en stress om te gaan dan personen die laag scoren. Deze N-schaal is echter een dimensie van de normale persoonlijkheid. Het is goed mogelijk om hoog te scoren op de N-schaal zonder dat er sprake is van een psychiatrische stoornis volgens ICD-10 of DSM-IV criteria. Het omgekeerde is evenzeer mogelijk. Een lage score op de N-schaal sluit de aanwezigheid van een psychiatrische stoornis niet uit. Mensen met een lage N-score zijn emotioneel stabiel en moeilijk uit het lood te slaan. Gewoonlijk hebben ze een gelijkmatig humeur, zijn kalm en ontspannen en benaderen stresssituaties rustig en zonder gespannen opwinding (Hoekstra, Ormel, de Fruyt, 1996).

Extraversie (E)

Mensen die hoog scoren op de E-schaal zijn personen die graag in het gezelschap van anderen vertoeven. Ze hebben een voorkeur voor groepsactiviteiten en publieke gebeurtenissen. Hoogscorers zijn ook assertiever, actiever, en spraakzamer dan introverten. Zij houden van opwinding en spannende acties, en zijn opgewekt van aard. Doorgaans zijn zij goedgezind, energiek en optimistisch. Bij heel lage scores op de E-schaal spreken we van introversie. Laagscorers zijn veeleer gereserveerd; meer onafhankelijk dan onderdanig en eerder rustig. Introverte mensen hebben vaak een voorkeur om alleen te zijn. Men zal zelden de euforie en het sterke optimisme terugvinden dat men wel bij extraverte mensen kan aantreffen. Toch zijn laagscorers niet zozeer het tegenovergestelde van hoogscorers, maar er is veeleer een afwezigheid van uitgesproken extraverte kenmerken (McCrae & Costa, 1987). (Hoekstra, Ormel, de Fruyt, 1996).

Openheid (O)

De volledige naam die Costa & McCrae (1989) voor dit domein gebruiken is "Openheid voor ervaringen" zoals verbeeldingskracht, sensitiviteit voor het esthetische, aandacht voor de eigen gevoelswereld, een voorkeur voor variatie, intellectuele nieuwsgierigheid en een onafhankelijk

oordeel. Mensen die hoog scoren op Openheid zijn nieuwsgierig, zowel ten aanzien van hun innerlijke wereld als van de buitenwereld. Hun ervaringswereld is doorgaans rijker en gevarieerder dan die van laagscorders, die we conventioneel of gesloten kunnen noemen. Open mensen conformeren zich niet bij voorbaat met de beschikbare regels, schema's, gewoonten en uitgangspunten. Personen die laag scoren op Openheid verkiezen het vertrouwde boven het nieuwe, en hun emotionele reacties zijn eerder aan de vlakke kant. De rijkwijdte en de intensiteit van hun interesses zijn geringer (Hoekstra, Ormel, de Fruyt, 1996).

Altruïsme (A)

Deze dimensie van de persoonlijkheid vertegenwoordigt de oriëntatie van het individu op de ervaringen, belangen en doelen van anderen. Altruïstische mensen zijn hulpvaardig, bescheiden, vriendelijk en geneigd tot samenwerken. Mensen die hoog scoren op de A-schaal verplaatsen zich in de ander en bekijken situaties (mede) vanuit het doel van de ander. De altruïstische persoon gelooft dat anderen ook geneigd zijn om hem of haar te helpen wanneer dat nodig mocht zijn. Personen die laag scoren op deze schaal zijn daarentegen strijdlustig en egocentrisch. Hun instelling is veeleer competitief dan coöperatief. (Hoekstra, Ormel, de Fruyt, 1996).

Consciëntieusheid (C)

Deze term verwijst naar het geweten als sturende en toetsende instantie voor het eigen gedrag. Hoog consciëntieuze personen worden gekarakteriseerd door eigenschappen als volhardend, ambitieus, gewetensvol, en betrouwbaar. Ze zijn doelgericht en goed georganiseerd, en zien het leven in termen van taken die vervuld moeten worden. Mensen die laag scoren op de C-schaal zijn minder strikt en precies in het toepassen van regels en principes voor allerlei taken. Ze werken meer op een ontspannen manier aan het bereiken van hun doelen. Deze personen stellen minder eisen aan hun greep op het bestaan, en accepteren het ontbreken van invloed op hun eigen uitkomsten gemakkelijker (Hoekstra, Ormel, de Fruyt, 1996).

De Cronbach's alpha coëfficiënten van deze vijf persoonlijkheidsdimensies voor onze steekproef (voor de drie verschillende periodes) liggen tussen .81 en .64, wat betekent dat de betrouwbaarheid goed tot voldoende is. De Nederlandstalige vragenlijst is een zeer goede afspiegeling van de Engelstalige versie (Hoekstra, Ormel, de Fruyt; 1996). De beoordeling van de Nederlandstalige NEO-FFI, zal in het najaar opgenomen worden in de COTAN.

Gegevens omtrent de **event-related factor** zelf, namelijk de **stalkingervaring** worden nagegaan met een zelf samengestelde vragenlijst die de duur, de stalkinggedragingen, de "relatie" met de stalker, de mate van (on)voorspelbaarheid en de mate van (on)controleerbaarheid omvat. Deze niet-gestandaardiseerde vragenlijsten hebben we aangepast aan de kritische bemerkingen van een deskundige. De totaalschaal van de stalkinggedragingen (het cumulatieve effect van verschillende stalkinggedragingen) heeft een Cronbach alpha van .73, wat wijst op een betrouwbaarheid die vrij goed is.

De interpretatie van de gebeurtenis door het slachtoffer (the appraisal) werd geoperationaliseerd door de externe locus. De externe locus werd nagegaan met 9 geselecteerde items van de I - E dimensie Schaal (Andriesen, 1962). Deze geselecteerde items peilen naar de externe attributie die het slachtoffer maakt, d.w.z. of het slachtoffer al dan niet

voornamelijk gebruik maakt van een externe locus. Wat de betrouwbaarheid van deze totaalschaal betreft, zien we dat de Cronbach alpha .71 bedraagt. Hieruit kan men afleiden dat de betrouwbaarheid vrij goed is.

De manier waarop de persoon met de moeilijke omstandigheden omgaat (coping) werd gemeten met de Utrechtse Copinglijst (UCL, Scheurs, Van de Willege, Brosschot, Tellegen & Graus, 1993). Coping kan geconceptualiseerd worden als een *persoonlijkheidsstijl* wat betekent dat er een tendens bij elk individu bestaat om bepaalde copingvormen (combinaties van) bij voorkeur te gebruiken over verschillende situaties heen. De UCL omvat 47 items waarvan de betrokkene moet aangeven hoe vaak hij/zij over het algemeen op de beschreven manier reageert. Ook deze vragenlijst hebben we voor drie verschillende periodes afgenomen; de periode vóór de stalking begon (pre), de eerste drie maanden van de stalking en de huidige periode (nu). De vragenlijst meet zeven verschillende factoren:

Actief aanpakken: de situatie rustig van alle kanten bekijken, de zaken op een rijtje zetten; doelgericht en met vertrouwen te werk gaan om het probleem op te lossen.

Palliatieve reactie: afleiding zoeken en zich met andere dingen bezig houden om niet aan het probleem te hoeven denken; proberen zich wat prettiger te voelen door roken, te drinken of zich wat te ontspannen.

Vermijden en afwachten: de zaak op zijn beloop laten, de situatie uit de weg gaan of afwachten wat er gaat gebeuren.

Passief reactiepatroon: zich volledig door de problemen en de situatie in beslag laten nemen, de zaak somber inzien, zich piekerend in zichzelf terugtrekken, niet in staat zijn om iets aan de situatie te doen.

Sociale steun zoeken: het zoeken van troost en begrip bij anderen; zorgen aan iemand vertellen of hulp vragen.

Expressie van emoties: het laten blijken van ergernis of kwaadheid, spanning afreageren.

Geruststellende gedachten: zichzelf geruststellen met de gedachte dat na regen zonneschijn komt, dat anderen het ook wel eens moeilijk hebben of dat er nog wel ergere dingen kunnen gebeuren; jezelf moed inspreken."

(Scheurs, Van de Willege, Brosschot, Tellegen & Graus, 1993).

De Cronbach's alpha's voor de zeven verschillende copingsstijlen over de drie verschillende periodes heen, variëren tussen .86 en .57, waarvan slechts twee subschalen minder dan .60 scoren.

De 'COTAN – beoordeling' (1992) was 'goed' wat de uitgangspunten bij de testconstructie betreft en de uitvoering van handleiding en testmateriaal. De normen en de validiteit een kregen een onvoldoende. De betrouwbaarheid van de test kreeg een voldoende. Het voordeel van de test is dat de afname slechts 10 minuten in beslag neemt